

Andy Arnts

de stille wijzen

Andy Arnts

de stille wijzen

BP

BP

BP

Andy Arnts

De stille wijzen

Batavia Publishers

‘De ware ontdekkingsreis is geen speurtocht naar nieuwe landschappen, maar waarnemen met nieuwe ogen.’

Origineel: *Le véritable voyage de découverte ne consiste pas à chercher de nouveaux paysages, mais à avoir de nouveaux yeux.*

Marcel Proust – *À la recherche du temps perdu*: La Prisonnière

‘Werken aan een bezielde leven is als naar een ster aan de hemel lopen: je komt er nooit, maar je weet dat je de goede kant op gaat.’

Origineel: *Wholeheartedness is like a North Star. You can never get there. But you know when you’re heading the right way.*

Brené Brown – *The power of vulnerability*

Inleiding

Ik schreef aan een vriend:

Het is even na middernacht. Zojuist hoorde ik in de verte een kerkklok twaalf uur slaan. Waarschijnlijk die van de Paulusabdij, iets verderop aan de overkant van de straat. Tussen die abdij en de priorij van de zusters norbertinessen, waar ik sinds vanmiddag verblijf, bevindt zich een grote wijngaard die ik vanuit mijn kamer kan zien. De zusters zijn ontzettend aardig voor me. De priorin, die ik drie maanden geleden voor mijn boek heb geïnterviewd, kwam net voor de avondboterham nog even een praatje met me maken. Ik zei: 'Jullie leggen me hier wel in de watten.' Waarop ze glimlachend antwoordde: 'We doen ons best om iedere gast als de Messias te onthalen. Dat staat ook in onze regel.' Het ontroert je als een zuster dat in al haar oprechtheid tegen je zegt.

Ik ben momenteel de enige gast, wat me prima bevalt, want ik ben hier voor de leegte en om in stilte te kunnen schrijven. Tegen negenen zag ik hoe de avond langzaam over het land viel en hoorde ik de vogels steeds stiller worden. De zwaluwen zochten hun nesten op en een late merel verzorgde de dagsluiting met een eenzame nocturne.

Het was begin juli 2022 en ik had voor enkele dagen een kamer geboekt in het gastenverblijf van priorij Sint-Catharinadal in het Noord-Brabantse Oosterhout. Ik was net teruggekeerd van een korte vakantie aan de Normandische kust, waar het vrolijke geschater van zeemeeuwen, het weidse uitzicht over het Kanaal en de kunst van het volstreekte nietsdoen me weer nieuwe energie hadden geschonken. Dat was nodig ook, want ik had negen enerverende maanden achter de rug.

Het begon op 23 september 2021, nadat ik voor de tweede maal een oogoperatie had ondergaan. Al ruim vier jaar had ik in ernstige mate last van *floaters* – *mouches volantes* in het Frans: eiwitstroebelingen die de hele dag door hinderlijk voor mijn netvlies dansten en niet wilden wijken. Het was om gek van te worden, vooral omdat het ongerief zich van de ene op de andere dag aan beide ogen had geopenbaard. Zodra ik mijn ogen bewoog, schoot er van alles voorbij. Ik wist me geen raad, mijn levensvreugde had er danig onder te lijden en ik besloot om er iets aan te laten doen.

Hoopvol op pad

De plaatselijke oogarts verwees me door naar het Oogziekenhuis in Rotterdam. Daar kreeg ik te maken met een chirurg die me vertelde dat een zogeheten vitrectomie (ofwel een netvliesoperatie) de enige manier zou zijn om van die troebelingen af te komen. In zijn enthousiasme liet hij me op zijn laptop een filmpje van zo'n operatie zien, wat me terstond deed besluiten om de operatie uitsluitend onder volledige narcose te laten uitvoeren.

Eind mei 2019 was mijn rechteroog aan de beurt. Doodsbang om mijn oog te verliezen, maar ook hoopvol dat ik straks in ieder geval weer met één oog helder zou kunnen zien, legde ik mijn lot in de handen van de specialist. Het ging allemaal goed, of bijna, want hoewel mijn oog nu 'schoon' was, zag ik ineens deukjes in lantarenpalen, raamkozijnen en andere rechte lijnen. De arts had er geen verklaring voor. 'De kans is aanwezig dat de hersenen dat uiteindelijk wel zullen corrigeren,' luidde zijn boodschap. Meer kon hij er helaas niet over zeggen.

In de twee jaar die volgden werden die 'deukjes' inderdaad steeds een beetje kleiner, tot ze uiteindelijk nagenoeg verdwenen waren. Welgemoed maakte ik daarom een afspraak om ook mijn linkeroog te laten opereren. Ik kreeg een nieuwe specialist, in wie ik meteen vertrouwen had en die elke week wel een paar van die netvliesoperaties uitvoerde. Gesneden koek, dacht ik. En terecht, want volgens de arts-assistent was de ingreep geslaagd en mocht ik dezelfde middag al weer naar huis.

De volgende dag bleek er echter een complicatie te zijn opgetreden. In allerijl bracht mijn vrouw me terug naar Rotterdam waar dezelfde operatie opnieuw werd uitgevoerd. Tevergeefs, want toen ik de volgende morgen wakker werd, was er opnieuw sprake van een complicatie en kon ik nauwelijks iets met mijn linkeroog waarnemen. Waar was ik in hemelsnaam aan begonnen!

's Middags zaten we weer in Rotterdam. De chirurg keek langdurig in mijn oog, maar bleef kalm. 'We moeten nu maar gewoon wachten tot het oog zichzelf herstelt,' zei hij. 'Maar dat kan zeker een week of zes duren.' Garanties kon hij niet geven, maar hij had goede hoop.

Levensvragen

Er braken onzekere weken aan, waarin ik mijn oog maar zo veel mogelijk rust gaf. Dat de specialist me geen harde garantie op herstel kon geven

beangstigde me. Wat als het zo zou blijven? Wat als ik aan één oog blind zou worden? Voor mijn werk als schrijver, redacteur en uitgever was ik volledig afhankelijk van mijn ogen. Ik zou mijn inkomen verliezen, in grote financiële problemen raken...

Omdat lezen met één oog me al snel vermoeide, besloot ik om naar podcasts te gaan luisteren. Zo ontdekte ik de podcast *Brabants kloosterleven*, waarin inspirerende gesprekken met kloosterlingen werden gevoerd over onthechting, dankbaarheid, de zin – of onzin – van lijden, de betekenis van geluk en andere thema's en levensvragen waar ik op dat moment zelf ook een antwoord op trachtte te vinden. Ik werd gegrepen door de kalmte en de wijsheid die de religieuzen aan de dag legden. Zij bezaten het vermogen om de betrekkelijkheid der wereldse beslommeringen te zien en te duiden, en volgens dat inzicht een leven te leiden van hoop en vertrouwen. Dat was precies wat ik nodig had om mijn angstdelirium te overwinnen en te herontdekken waar ik eigenlijk voor leefde.

De weken gingen voorbij en ik constateerde dat mijn zicht stilaan iets begon te verbeteren. Mijn ongerustheid nam af en er kwam hoop en vooral dankbaarheid voor in de plaats. Dankbaarheid voor mijn directe naasten die mij zo liefdevol verzorgden en steunden, en voor die kloosterlingen door wie ik, dankzij hun wijsheid en bevlogenheid, mijn levensvreugde had teruggevonden. Ik kreeg weer zin om aan een nieuw boek te beginnen; een boek waarin ik gestalte kon geven aan die dankbaarheid, en dat tegelijkertijd een brede lezersgroep troost, moed en inspiratie zou schenken. Ik dacht: als ik hier uitkom, als mijn oog inderdaad volledig geneest, dan ga ik een boek schrijven waarin kloosterzusters aan het woord komen, met als centraal thema: wat kunnen zij de zoekende mens vanuit hun religieuze en levensbeschouwelijke kennis, ervaring en achtergrond aanreiken om toch een gelukkig en harmonieus leven te leiden?

'Zoekende mensen' – die waren er in die tijd voldoende. Door lockdowns en andere coronamaatregelen was de maatschappij compleet ontwricht geraakt. De jeugd was in een sociaal isolement beland, eenzame ouderen kwijnden weg in verzorgingstehuizen, relaties liepen op de klippen omdat kantoorpersoneel gedwongen werd om thuis te werken en ook de mondkapjesplicht leidde tot afstandelijkheid en wantrouwen jegens anderen. Geen wonder dat psychologen en psychiaters in die periode – en nu nog – wachttijden kenden van drie à vier maanden en dat één op de vijf jongeren burn-outverschijnselen vertoonde.

Worden wie we zijn

Begin november 2021 was mijn oog inmiddels in zoverre hersteld dat ik er alle vertrouwen in had dat alles weer in orde zou komen. Het werd tijd om een begin te maken met mijn 'zusterboek'. Ik stelde een lijst op van vijf hoofdthema's – persoonlijke relaties, zelfontwikkeling, gemeenschapsleven, maatschappelijke spiritualiteit en christelijke/monastieke spiritualiteit – en verdeelde die onder in meerdere subthema's, waardoor ik uiteindelijk op een kleine veertig onderwerpen uitkwam. Daaruit zou iedere zuster dan een persoonlijke selectie mogen maken, als basisrichtlijn voor het interview. Die opzet bleek te werken, want alle zusters die ik vanaf half november voor het boek had benaderd en hun medewerking hadden toegezegd, vulden de lijst met veel enthousiasme in. De meest aangevinkte thema's waren – niet geheel onverwacht – aandacht geven/vragen, meditatie, gebed, dankbaarheid, loslaten en het belang van stilte en leegte.

Om te voorkomen dat er te veel overlap zou zijn, wilde ik die gemeenschappelijk gekozen thema's vanuit verschillende invalshoeken laten belichten. Daarom had ik zusters uitgenodigd van uiteenlopende leeftijden, van diverse nationaliteiten en uit verschillende congregaties en orden, wat niet wegnam dat zij, onafhankelijk van elkaar, uiteindelijk vaak tot dezelfde conclusies kwamen. Bijvoorbeeld over de hamvraag 'waarom zijn wij hier?' Meerdere zusters gaven daar een eensluidend antwoord op: 'Om te worden wie we zijn.' Ook broeder Loek Bosch, gardiaan van de minderbroeders in Megen, die ik had gevraagd om mee te werken aan de epiloog van het boek, uitte zich in eendere bewoordingen.

Eind januari 2022 – mijn oog was inmiddels volledig hersteld – begon ik met de eerste interviews, waarin de zusters ingingen op vragen als 'hoe word ik gelukkig?', 'wat betekent geluk eigenlijk?', 'wat is liefde?', 'hoe stel ik mijn grenzen?', 'hoe ga ik om met verlies en verdriet?', of 'wat betekent dankbaarheid?'

Toen ik begin juli 2022 het berichtje schreef waar deze inleiding mee begint, had ik elf interviews – ik noem ze liever 'ontmoetingen' – achter de rug, en was ik inmiddels begonnen aan de uitwerking. Het waren stuk voor stuk geanimeerde gesprekken geweest waarin 'de stille wijzen' hun individuele visie op het leven van alledag hadden gegeven en parallellen hadden getrokken met het burgerbestaan. Ofschoon aangesloten bij uiteenlopende ordes en congregaties, zagen zij verrassend vaak dezelfde

patronen in het menselijke gedrag, dat zo vaak gedomineerd wordt door twijfels, angsten en jaloezie. Ook zij lijden daaronder, met dit verschil dat zij bewuster leven, met meer regelmaat en meer tijd voor periodieke inkeer. Daardoor leeft bij hen een sterker besef dat de moderne mens steeds verder van zichzelf af komt te staan. Hun oplossingen zijn daarbij vaak van een verfrissende eenvoud. Zoals: wees dankbaar voor wat je is gegeven. Of: probeer het leven elke dag opnieuw te ordenen en onder controle te krijgen, maar besef ook dat je dat nooit volledig zal lukken.

Fantastische reis

In dit boek komen zusters aan het woord uit contemplatieve orden – die een teruggetrokken leven van stilte en gebed leiden – maar ook zusters uit ‘actieve’ congregaties, die zich inzetten voor ‘de missie’ of in het onderwijs of de zorg werkzaam zijn. Daarnaast delen twee inmiddels uitgetreden zusters hun wijsheid en ervaringen. Een van hen, Veronica Kruijswijk, danste voordat zij intrad bij de karmelietessen op topniveau bij het Nationaal Ballet. Inmiddels woont zij weer zelfstandig, maar haar kloostertijd heeft haar blijvend gevormd en verrijkt.

Verder vertelt zuster Maria Magdalena van Bussel, priorin van de norbertinessen in Oosterhout, emotioneel over haar verloving die ze uiteindelijk heeft verbroken, legt missiezuster Madeleine Bouman uit hoe we ons leven als een kaars kunnen voorstellen – ‘Je moet leren om niet naar de schaduw te kijken, maar naar de vlam’ – en illustreren de blijmoedige Indonesische franciscanessen uit Denekamp dat eenvoud, bescheidenheid en gehoorzaamheid geen tekenen van zwakte zijn, maar tot een gelukkig en welbesteed leven kunnen leiden.

Voor mij was dit boekproject een fantastische reis die me langs verschillende persoonlijkheden voerde, allen met dezelfde krachtige roeping en dezelfde heldere visie op de wereld. Zowel hun woorden als de kalmte waarmee zij het leven en hun geloof tegemoet treden, hebben mij ontroerd en aan het denken gezet. Zij hebben mij geleerd dat je jezelf soms uit handen moet geven – een raad die haaks staat op wat de moderne maatschappij van ons verlangt. Zuster Maria Magdalena vatte het krachtig samen: ‘Je moet jezelf durven verliezen om te kunnen winnen.’

Zij en anderen treden in dit boek even uit de monastieke anonimiteit en laten ons zien dat niets menselijks hun vreemd is, dat zij door de op-

pervlakte heen het wezenlijke proberen te ontdekken en dat zij ons door hun inzichten kunnen inspireren en verrijken.

Andy Arnts

Mei 2023

Het rooms-katholieke kloosterleven kent tal van begrippen die voor ingewijden vanzelfsprekend zijn, maar voor anderen enige uitleg behoeven om de betekenis of de samenhang te kunnen duiden. Om die reden is achter in dit boek een uitgebreide woordenlijst opgenomen.

‘Echte vlammen hebben geen schaduw’

Madeleine Bouman

Missiezuster van het Kostbaar Bloed

Aarle-Rixtel

‘Nou, zo stil ben ik niet, hoor,’ lachte ze toen we elkaar voor het eerst telefonisch spraken en ik haar de titel van mijn boek-in-wording noemde. De toon was meteen gezet. En inderdaad, zuster Madeleine Bouman (1967) weet gepassioneerd te vertellen over onderwijs, haar missiewerk, dankbaarheid en hoe we ons leven als een kaars kunnen voorstellen: ‘Je moet leren om niet naar de schaduw te kijken, maar naar de vlam.’

‘Die hand houden we maar even tegoed,’ zegt ze ter verontschuldiging, doelend op de op dat moment geldende coronamaatregelen, waarna ze me voorgaat naar de spreekkamer. Het is een heerlijk vertrek waar de tijd al jaren stilstaat, met zware meubels, een eikenhouten dressoir, een schilderij van Onze-Lieve-Heer die Maria tot hemelkoningin kroont en een antieke Zaanse klok die de stille uren wegtikt. Zo’n vertrek dat je doet mijmeren over vroeger en waarin de veilige geborgenheid van het klooster tastbare vormen aanneemt.

We zitten nog maar nauwelijks aan de grote tafel, of de gastenzuster komt binnen met koffie en vrolijk gedecoreerde koekjes. ‘Die zijn allemaal voor u,’ zegt zuster Madeleine. ‘Ik moet helaas glutenvrij eten.’

De gastenzuster zal het binnenkort weer drukker gaan krijgen, wanneer de zoveelste lockdown eraf gaat en velen het statige Missieklooster van het Heilig Bloed weer zullen gebruiken om te overnachten. Zuster Madeleine verheugt zich er al op. ‘Toevallig moet ik straks een bericht op Facebook plaatsen over ‘Ons Kloosterpad’, een wandelroute van 330 kilometer die je in vijftien etappes kunt lopen. Wij zijn een van de vijftien stempelposten. Route 9 begint hier en loopt via Nuenen naar Eindhoven.

Een tocht van bijna dertig kilometer. We zijn ook het eindpunt van route 8 die in Boekel start.'

En de wandelaars blijven hier dan overnachten.

'Wandelaars én fietsers, want je kunt die 330 kilometer natuurlijk ook op de fiets afleggen. Maar we ontvangen vooral veel wandelaars, het hele jaar door.'

Ondeugend lachend: 'En als ik dan zo tegen sinterklaastijd al die schoenen hier in de hal zie staan, dan kan ik het niet laten om daar toch even een chocoladekikker of zo in te leggen.'

Mensen zijn als kaarsen

Met haar 54 jaar maakt zuster Madeleine Bouman een pittige en levenslustige indruk. Ze is een vrouw van de wereld die in meerdere landen missiewerk verrichtte, met name in het onderwijs. Toch had ze, toen ze halverwege de jaren tachtig van de vorige eeuw de pabo in Arnhem deed, nooit gedacht ooit bij een kloosterorde in te treden. 'Als iemand me dat in die tijd had voorspeld, zou ik die persoon uitgelachen hebben.'

Toch is het gebeurd. Hoe is dat gegaan?

‘Het begon nadat ik in 1988 met een katholieke jongerenreis was meegegaan naar Rome. Mijn hoofdmotief was dat je voor weinig geld heel veel buitenland te zien kreeg, want de bus reed via Duitsland en Oostenrijk naar Italië en terug via Zwitserland. Maar wat me daar in Rome vooral trof, was dat er op straat zo veel jonge zusters liepen. Dat verraste me, want dat zag je bij ons praktisch niet. Het was dus tóch mogelijk. Dit gebeurde in de tijd dat ik in Arnhem op kamers woonde, vlak bij de Eusebiuskerk. Als de klokken begonnen te luiden, trilde ik bijna m’n bed uit. Maar ik vond het geweldig.’

Voelde u toen al een binding met het geloof?

‘Ik ging wel naar de kerk, maar niet vaak. Misschien twee of drie keer per jaar. Maar na die Rome-reis begon het steeds meer te leven. Wat daar ook een rol bij speelde is dit: ik was nog maar klein toen mijn broertje stierf. Dan ga je je afvragen: waar gaan mensen naartoe? Waar komen mensen vandaan? Ik ben daar als kind al heel erg mee bezig geweest. Iemand zei ooit tegen me: “Mensen zijn als kaarsen, je weet niet hoe lang je kaars brandt. Je weet niet of je een kerstkaarsje bent dat maar een paar uur of een paar weken brandt, of dat je een grote dikke kaars bent die wel honderd jaar kan branden.” Dat maakte indruk.’

Ze was acht toen ze een dagje naar Maastricht ging en boven de ingang van de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek las: *Gaat hier niet voorbij zonder te zeggen Ave Maria*. ‘Ik dacht: wat betekent dat? Ik ben meteen naar binnen gelopen en zag daar, voor het beeld van Maria Sterre der Zee, een heleboel kaarsjes branden. Via die kaarsen kwam voor mij als kind heel veel binnen.’

In Arnhem besloot ze contact te zoeken met parochianen van de Sint-Walburgiskerk, maar de sfeer van de kerk sprak haar niet aan. ‘Er stonden nummertjes bij de beelden, alsof het een museum was. Er waren ook geen kerkbanken, maar gewone stoelen. Heel kil. Ik voelde me er niet prettig.’

Met de Sint-Martinuskerk, eveneens in hartje Arnhem, had ze wél een klik. ‘Die parochie had een Latijns gemengd koor. Ik ging daar een keer naar luisteren en dacht na afloop: wow, daar wil ik ook bij! Met mijn 21 jaar was ik weliswaar een van de jongsten, maar dat vonden ze geen probleem, en ik ook niet. Ik hield van muziek en van zingen, en na verloop van tijd begon ik na te denken over wat ik eigenlijk zong, want die liederen en die psalmen zijn natuurlijk niet zonder betekenis. En gaandeweg

kreeg ik steeds meer het gevoel van: hier moet ik echt iets mee gaan doen. Dit is geen hobby, dit is een manier van leven.'

Geestelijke spagaat

Dankzij een vriendin die ze tijdens de Rome-reis had ontmoet, kwam ze in contact met de stichting Jongeren voor Zieken, die reizen naar Lourdes organiseerde. 'Dat leek me wel wat, ook omdat die reis niet duur was; ik kon 'm betalen met het geld dat ik 's zomers had verdiend met aardbeien plukken. Je mocht dan een week lang meehelpen in ziekenhuizen, bij de geneeskrachtige baden, of waar men je ook maar nodig had. Ik werd altijd ingedeeld bij de baden, want daar hadden ze lange mensen nodig. Bovendien kwamen Nederlanders altijd op tijd...'

Madeleine had de smaak van het reizen te pakken en hoefde dan ook niet lang na te denken toen diezelfde vriendin haar tipte dat een zuster uit Den Bosch een reis organiseerde naar het Franse bedevaartsoord Lisieux. Ze was verrast dat die zuster nog geen veertig jaar oud was. 'Ik dacht: jee, wat jong! Ik wist helemaal niet dat wij ook in Nederland zulke jonge zusters hadden en heb haar de oren van het hoofd gevraagd. Over wat voor kloosters er zoal waren en zo. Dat bleken er veel meer te zijn dan ik dacht.'

Het kloosterleven begon haar serieus te trekken, ondanks het feit dat ze ten tijde van haar Lourdes-reis inmiddels verkering had gekregen.

Wist die jongen van uw geflirt met het kloosterleven?

'Ja, en dat vond hij ook heel moeilijk. Ik had natuurlijk gewoon met hem kunnen trouwen – en ik weet zeker dat we dan gelukkig waren geworden – maar het verlangen naar het klooster bleef. En daarmee ook de vraag: kan ik hem wel gelukkig maken als dit telkens blijft terugkomen? Op een gegeven moment zei hij: "Alles leuk en aardig, maar je moet er geen vijf jaar over doen om erachter te komen wat je wilt, want dat trek ik niet." Waarop ik zei: "Je hebt helemaal gelijk."

En toen moest u de knoop doorhakken.

'Ja, anders kom je in een geestelijke spagaat. Gelukkig was ik er al snel uit dat ik naar een internationaal klooster wilde en dat onderwijs een belangrijk onderdeel van mijn missie moest zijn. Daar was ik tenslotte voor opgeleid. Via dezelfde vriendin die me naar Lisieux had geleid, kwam ik in contact met de Missiezusters van het Kostbaar Bloed. Zij kende die congregatie, omdat ze hier als vakantiewerker bonen had geplukt in de groentetuin. Het was – en is nog steeds – een kleine congregatie, maar

juist daardoor is er een sterk internationaal communitygevoel dat mij vanaf het begin al aansprak.'

Na een roepingsweekend volgde een kennismakingsperiode van drie-kwart jaar, waarin Madeleine een aantal dagen per maand 'meedraaide'. Ze leerde er de gebeden meebidden en om te gaan met de meertaligheid binnen de congregatie. Op 1 oktober 1990 trad ze in als postulante. Een jaar later begon ze aan haar noviciaat dat twee jaar duurde.

Drie jaar proeftijd, dat is lang...

'Ja, maar dat is ook nodig, want je moet heel goed weten waar je aan begint. Het is net als bij liefdesrelaties. Mensen trouwen vaak te snel. Toen ik in Lissabon werkte, hielp ik mee bij kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang; kinderen naar school brengen, ophalen, eten geven, huiswerk, dat soort dingen. Ondertussen kreeg ik ook alle ruzies van hun ouders mee. Dat ging vaak over de kleinste onzinnige dingen. Ik bedoel: als je ruzie krijgt over het uitknippen van de tandpasta, koop dan gewoon ieder je eigen tandpasta. Of serieuze ruzies over de vraag of het slaapkamerraam 's nachts open of dicht moet. Dat moet juist onderwerp van gesprek zijn vóór je huwelijk. Mensen weten dikwijls niet eens wat elkaars hobby's zijn. Een relatie kun je niet alleen bouwen op aantrekkingskracht en alles wat daarbij hoort, maar je moet natuurlijk ook kijken of het wel een beetje matcht met praktische zaken.'

Missiewerk in Zuid-Afrika

Na haar professie was ze drie jaar docente levensbeschouwing op een middelbare school in Gemert, waarna ze haar roeping in het buitenland voortzette. In Zuid-Afrika, waar in 1885 de congregatie van de Missiezusters van het Kostbaar Bloed van Mariannahill was gesticht, kwam ze voor een klas met lichamelijk gehandicapte kinderen te staan. 'Die waren van vier verschillende stammen,' vertelt ze, 'daarom was de voertaal Engels, hoewel die kinderen thuis allemaal een andere taal spraken.'

Ze werd er ook geconfronteerd met medische misstanden. 'Wat me erg trof was de enorme onrechtvaardigheid in de wereld; dat kinderen daar gehandicapt geboren worden, omdat Europa medicijnen afschuift waarvan al sinds de jaren zestig bekend is dat ze gevaarlijke bijwerkingen hebben. Ik had in mijn klas kinderen zonder armen of benen, van wie de moeders tijdens hun zwangerschap die illegaal gedumpte medicijnen hadden gebruikt.'

Een vaak voorkomende stoornis was *cerebral palsy* (hersenvlamming), veroorzaakt door schade aan de hersenen voor of tijdens de geboorte. Zuster Madeleine kan zich één specifiek geval nog goed herinneren: ‘Het meest bizarre was wel een gezin waarin elk jaar een kind werd geboren. Allemaal met dezelfde handicap: rechtszijdige verlamming. Nu kwam er jaarlijks een arts van de universiteit naar onze school die leerlingen met een erfelijk probleem onderzocht, om vervolgens hun ouders te vertellen wat het zou betekenen als hun kind later zelf kinderen zou krijgen. Ik stuurde dus de kinderen uit dat ene gezin ook naar hem. Wat denk je? Komt die arts naar me toe en zegt: “Deze kinderen horen daar niet bij, want dit is alleen voor erfelijk overdraagbare problemen.” Waarop ik zei: “Maar dit is een erfelijk overdraagbaar probleem.” Maar hij schudde zijn hoofd. Nee, *cerebral palsy*, halfzijdig verlamd, was geen erfelijk probleem.’

Ze zwijgt even, kijkt verbijsterd.

Daarna: ‘Ik zeg dus tegen die man: “Luister, papa heeft het, alle zeven kinderen hebben het, en papa zegt dat ie doorgaat totdat hij een gezond kind krijgt. Het is dus niet alleen erfelijk maar ook dominant, want hij heeft geen één gezond kind. Zie je die orgelpijp daar? Ze hebben het allemaal, en ook nog eens allemaal aan dezelfde kant. Als die kinderen zich straks gaan voortplanten, heb je er binnen een paar generaties een héleboel! Dus ik zou die familie toch maar eens even gaan vertellen wat dat betekent!’

En dat moet een zuster aan een arts uitleggen. Is dat onkunde?

‘Nou, dat denk ik niet. Het is het onvermogen om *out of the box* te denken: *cerebral palsy* is niet erfelijk. Punt. Het ziet eruit als *cerebral palsy* – zo van: het ziet eruit als een eend, het zwemt en het kwaakt als een eend, dus zal het wel een eend zijn...’

Cynisch lachje.

‘Alleen... tóch is het geen eend. Begrijp je? Conclusies worden vaak veel te snel getrokken.’

Stille-Zaterdagperiode

Saillant detail is dat de *actieve* congregatie van de Missiezusters van het Kostbaar Bloed juist werd gesticht door de *contemplatieve* trappistenabt Franz Pfanner. Zuster Madeleine legt het uit: ‘Hij wist: wij zijn zwijgende monniken. Wij kunnen onmogelijk al die mensen helpen. Wat we nodig hebben is een missiecongregatie met breed inzetbare vrouwen die doen wat nodig is, al naar gelang het talent dat ze hebben. Dus actief, missio-

nair en internationaal. Want je kunt als slotzuster niet een school gaan leiden of zieken verplegen. Dat én-én gaat uiteindelijk wringen.'

'Hoe verder je werk verwijderd raakt van wat je werk zin en betekenis geeft, hoe minder kracht je werk heeft'

Hoe doen jullie dat dan?

'Bij ons is het actie vanuit contemplatie. Werk komt vanuit je gebed. Dat komt ook terug in de kerkmuren van onze kapel – laat ik niet vergeten die straks even te laten zien! In het midden zijn ze rood. Rood is de kleur van het gebed en van contemplatie. De ramen ernaast zijn groen. Groen is actie, dus *ora et labora*: bid en werk. Maar bovenin gaan beide kleuren over in geel, want zowel bidden als werken doe je ter ere van God. Wat je ook ziet is dat hoe verder de ramen wegraken van het rood, dus van het gebed, hoe bleker de kleur groen wordt. Want hoe verder je werk verwijderd raakt van wat je werk zin en betekenis geeft, hoe minder kracht je werk

heeft. Tegenwoordig zeggen we dan: je hebt een burn-out. Maar wat er eigenlijk aan de hand is: je bent niet in evenwicht. Dat wisten de benedictijner monniken al rond het jaar 800. Vandaar hun motto *ora et labora*.'

In een video van Katholieklevens.nl vertelt u dat jullie focus ligt op het paasmysterie. Wat houdt dat precies in?

'Wij zusters dragen allemaal een bronzen kruis aan een rood koord. Dat kruis heeft geen corpus, maar er is wel een bloeddruppel in gegraveerd. Want het paasmysterie omvat meer dan Pasen alleen. Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Stille Zaterdag horen daar ook bij. Je kunt dat al zien aan het liturgische feit dat we de viering van Witte Donderdag openen met het kruisteken, maar daar niet, zoals gebruikelijk, mee afsluiten. Het eerstvolgende kruisteken is pas aan het einde van de paasviering.'

Dus eigenlijk één grote viering, verdeeld over vier dagen.

'Ja, want tijdens die vier dagen gedenken we het mysterie van het lijden, de dood, het graf en de verrijzenis.'

Welke praktische boodschap kan de moderne mens daaruit halen?

‘De moderne mens is van de *instant* oplossing. Dus alleen Pasen en de rest niet. Maar je hebt in je leven ook voortdurend Goede-Vrijdagmomenten en Stille-Zaterdagmomenten. Iedereen weet dat er lijden is in de wereld. De vraag is echter: hoe ga je daarmee om? Dat lijden ook zin en betekenis kan hebben, is voor veel mensen niet te bevatten. Maar Jezus heeft juist laten zien dat dat wél kan. Dat je letterlijk opofferen voor anderen de wereld iets goeds geeft. Dat heeft vooral te maken met Goede Vrijdag. Waar veel mensen nu in zitten, is Stille Zaterdag. Stille Zaterdag is de dag van de verloren hoop. Er luiden geen klokken, er is geen gezang, geen viering. Stille Zaterdag is letterlijk de stilte van het graf. Je ziet geen toekomst meer.’

En de onzekerheid over hoelang dat allemaal nog gaat duren.

‘Dat ook, die uitzichtloosheid. Maar na Stille Zaterdag volgt altijd weer Pasen, het feest van de wederopstanding. Dat pogen wij als zusters ook over te brengen op de gasten die hier komen. Zonder veel woorden proberen we hen dan toch weer uit die verloren-hoopperiode te krijgen.’

Mijn kaars geeft geen licht

Begrijpen de gasten die vergelijking met het paasmysterie?

‘Ik ga ze het niet altijd in detail uitleggen. Als iemand zich treurig en verlaten voelt heeft dat ook helemaal geen zin. Maar ik laat het ze wel op andere manieren zien, en dan gebruik ik dikwijls het voorbeeld van de kaars, want u weet inmiddels dat ik iets met kaarsen heb. Dan zeg ik: “Kijk, als ik een kaars van zuivere was aansteek en ik plaats die kaars in het licht van een beamer, wat zie je dan op de muur?”’

Volgens mij alleen de kaars, niet de vlam.

‘Dat klopt, want de vlam heeft geen schaduw. Maar lang niet iedereen weet dat. Ik kwam daar jaren geleden achter toen ik in onze kapel zat; een spotje, dat op het tabernakel had moeten schijnen, was verkeerd afgesteld en stond op de brandende kaarsen ernaast gericht. Ik zat naar de muur te kijken en dacht: zie ik dat nu goed? Ik zie een kaars en ik zie een pit. Maar geen vlam. Ik zie een loepzuivere schaduw van een kaars die *uit* is. Hoe kan dat? Dat kwam bij mij écht binnen. En ineens realiseerde ik me: dit is het precies wat ik wil uitleggen. Nu weet ik ook h^oe ik het moet uitleggen.’

Wat wilde u uitleggen?

‘Dat we in ons leven geneigd zijn om naar de schaduw van de kaars te kijken. Zoals ik in het begin van ons gesprek al zei: je bent als een kaars. Maar veel mensen zitten naar de schaduw te kijken en denken: zie je nou wel... ik geef geen licht, ik heb niks te betekenen in deze wereld, mijn leven is zinloos. Je hebt angstwekkend veel mensen die daaruit een definitieve conclusie trekken en vervolgens een al dan niet succesvolle zelfmoordpoging doen. Ze denken: niemand houdt van mij en ik kan ook van niemand houden. Ze zien niet eens dat de familie eronder zal lijden als ze uit het leven stappen. Dat kunnen ze ook niet zien, want ze zijn volledig gefixeerd op het beeld van die kaars.’

Wat moet iemand in zo'n situatie dan wél doen?

‘Je moet je omdraaien en naar de kaars zelf kijken. Dan zie je dat die wel degelijk brandt, en juist heel goed en zuiver. Want als hij niet zuiver zou branden, bijvoorbeeld door roetdeeltjes, zou je in het licht van de beamer wél een vlam zien. Je moet dus leren in te zien dat jij die kaars bent. Soms flakkert de vlam, dan staat hij op de tocht, of soms druipt de was te snel naar beneden. Dan moet je dus iets voor jouw kaars doen. Er zijn nogal wat

mensen die van het bekende ‘heb je naaste lief zoals jezelf’ het laatste stukje vergeten. Elke jongere kan in de spiegel kijken en tegen zichzelf zeggen: “Joh, je ziet er goed uit.” Maar dat doet bijna niemand. Ik zeg altijd: “Kijk naar jouw kaars en denk: oké, af en toe heeft mijn vlam het een beetje moeilijk, wat kan ik doen om het makkelijker te maken? Wat kan ik doen dat goed is voor mijzelf? Wéét ik eigenlijk wel wat mij goed doet?”

Hoe kom je daarachter?

‘Dat kan op veel manieren. Maak maar eens een flinke wandeling: als je na een kilometer gaat zingen, dan weet je dat een wandeling je goed doet. Vaak zie je ook dat iemand wel in staat is om anderen te bemoedigen door dingen te zeggen als: “Kom op, best goed gedaan, volgende keer beter.” Dat mag je ook gewoon tegen jezelf zeggen. Probeer je te concentreren op wat er wél goed ging. Wat vind je mooi? Wat vind jij belangrijk in het leven? Wie heeft iets waardevols voor jou gezegd? Wat is het laatste compliment dat je je herinnert? Allemaal dingen waardoor je je omdraait en niet langer op de schaduw van die kaars focust.’

Zuster Madeleine merkt dat vooral jongeren tegenwoordig moeite hebben met die omschakeling. ‘Zeker door al die lockdowns. Er is geen steun meer vanuit de groep. Niemand die zegt: “Kom, laten we even een biertje drinken of een wandeling maken. Er zijn toch ook dingen wél goed gegaan?” Die interactie is er nu niet, en dat is gevaarlijk.’

Ze zitten allemaal in dezelfde bubbel.

‘Ja, en dus zijn ze extra gefocust op die schaduw. Op die leeftijd betekent twee jaar lockdown dat je een generatie krijgt die daar blijvende schade aan over kan houden.’

Kleine dingen die dankbaarheid geven

Ruim vijftien jaar woont ze inmiddels al weer in Aarle-Rixtel, maar of het Brabantse klooster haar eindbestemming is, weet zuster Madeleine nog niet. ‘Tegen geïnteresseerde jongeren zeg ik altijd: “Als je bij ons intreedt, weet je niet in welk land je oud wordt.” Toen ik in Zuid-Afrika woonde, werd ik gevraagd om ‘op uitleenbasis’ naar Portugal te gaan, want daar was een kinderdagverblijf en daar kwamen ze een zuster tekort. Ik had de juiste opleiding en de school voor gehandicapte kinderen in Zuid-Afrika kon in principe zonder mij, want er waren leraren genoeg. Dus was het: we hebben je hier gewoon nodig, dus we willen dat je komt. Zeg dan maar eens nee, dat doe je niet.’

Heb je daar geen eigen keuze in?

‘Als er werkelijk zwaarwegende bezwaren zijn, dan moet je die uiteraard kenbaar maken. Dat staat ook in de constituties. Je kunt tenslotte niet overal ja en amen op zeggen.’

En dat wordt dan niet gezien als ongehoorzaamheid.

‘Nee, want gehoorzaamheid heeft te maken met luisteren. Naar jezelf en naar anderen. Dus naar de omstandigheden, de mogelijkheden, je talenten, enzovoorts. Er kan best iemand zijn die vindt dat jij talenten hebt waarvan je zelf denkt dat je ze niet hebt. Meestal blijkt die ander dan toch gelijk te hebben. Toen ik in 2006 vanuit Zuid-Korea werd teruggeroepen naar Nederland, dacht ik: je leert toch geen Koreaans om daar na een paar jaar weer weg te gaan? Zonde van de investering. Waarop de overste zei: “Dat klopt, maar we hebben je toch harder in Nederland nodig. Hier komen steeds meer schoolklassen, steeds meer groepen, steeds meer jongeren...”’

‘Vaak focussen mensen zó op hun doelen dat ze de weg ernaartoe vergeten’

Ik kan me voorstellen dat jongeren moeite kunnen hebben met die onzekerheid en daarom niet willen intreden.

‘Zeker, en daarom hebben we de voorbereidingstijd ook langer gemaakt. De moderne mens is vaak veel te gehaast in het bereiken van zijn doelen. Dingen moeten *nu* gebeuren, het liefst gisteren. Besluiten moeten meteen volledig zijn en onmiddellijk worden uitgevoerd. Maar zo werkt het niet. Alles draait om de weg die je gaat. Het is geen wedstrijd van wie het eerste bij de eeuwige professe is, of wie het eerste de beste baan heeft. Vaak focussen mensen zó op hun doelen – die niet altijd realistisch zijn – dat ze de weg ernaartoe vergeten. Je moet je geluk kunnen vinden in het dagelijks leven. Je bewust worden van kleine dingen die dankbaarheid kunnen geven. Voor mij is dat bijvoorbeeld een vlinder in de tuin. Je moet leren dat je daar niet aan voorbij loopt. Leren om je te verwonderen. Kinderen hebben dat vaak nog heel sterk, ouderen ook. Maar u en ik moeten daar echt alert op blijven.’

Een dankbare levenshouding is voor zuster Madeleine onlosmakelijk verbonden met het gebed. ‘Tijdens onze dagsluiting blik iedereen individueel terug op de dag. Dan kijk je niet naar ‘wat heb ik allemaal fout gedaan?’ – want dat is weer op die schaduw focussen – maar naar ‘waar vond ik vandaag Gods voetsporen?’. Wat waren de wow-momenten die ik me over tien jaar nog graag wil herinneren? Natuurlijk kom je dan ook dingen tegen die niet goed gingen. Daar vraag je dan vergeving voor en vervolgens maak je meteen goede voornemens.’

Helpt die dankbaarheid bij het accepteren van teleurstellingen?

‘Het leven kan natuurlijk best weleens moeilijk zijn. Er zijn zusters die na vijftig jaar buitenland noodgedwongen naar Nederland moeten terugkeren vanwege ziekte. Dat is zwaar, want daar ligt een stuk van je leven. Maar als je daar met dankbaarheid op terugkijkt, dan wordt het wel wat makkelijker.’

Lukt u dat altijd?

‘Nou nee, want als ik een uur heb gezeten kan ik niet normaal opstaan. Daar erger ik me aan. Ik vind dat ik op mijn leeftijd nog gewoon moet kunnen lopen. Zoiets is moeilijk te accepteren. Ik probeer er dan maar met humor op te reageren, want van het vechten ertegen word je ook niet gelukkig.’

Wegen die je zelf niet ziet

Ondertussen keren velen zich van het geloof af, onder het mom van: als er een God is, waarom laat hij de mensheid dan zo lijden?

‘In het Engels zeggen ze: *There’s a crack in everything, that’s how the light gets in*. Ik kan natuurlijk niet uitleggen wat de zin van lijden is, maar ik weet wel dat het groter wordt als je je erop focust. Natuurlijk mag je kwaad en verdrietig zijn als je met ellende te maken krijgt. Je mag er best tegenaan schoppen – dat komt trouwens ook in de psalmen voor. Het ergste dat een moeder, die net een zoontje heeft verloren, te horen kan krijgen is: “Hij is nu gelukkig bij Onze-Lieve-Heer.” Iemand die dat zegt wil je een klap in het gezicht geven. Je kunt het lijden niet bagatelliseren en je hoeft het ook niet te verheerlijken. Jezus zei zelf: “Laat deze beker aan mij voorbijgaan.” De zin van het lijden begrijp je pas wanneer je er later op terugkijkt. Jezus zou niet verrezen zijn als Hij Zijn lijdensweg niet doorstaan had.’

Maar sommige vormen van lijden zijn toch gewoon zinloos?

‘Natuurlijk, maar veel lijden wordt ook door de mens zelf veroorzaakt. Ik zeg dikwijls: “Wij mensen zijn al vanaf onze geboorte terminaal: je kaars begint al meteen op te branden.” Dat die was opgaat, mag pijn doen. Soms vloeit er in korte tijd te veel weg. Het beste dat je dan kunt proberen, is om het leed van jezelf én van anderen zo veel mogelijk te verzachten. Gedeeld leed is makkelijker te dragen. Soms sta je onder het kruis van een ander. Dat bedoel ik met een Goede-Vrijdagmoment. Het enige dat je dan kunt doen is er gewoon te zijn.’

Ze weet uit eigen, recente ervaring hoe veel dat voor iemand kan be-

tekenen. ‘Dat mij in coronatijd werd toegestaan om bij mijn stervende moeder aanwezig te zijn... daar ben ik het ziekenhuis de rest van mijn leven dankbaar voor. Dat we dat stervensproces toch nog samen hebben kunnen doorleven. Er zijn zo veel mensen bij wie dat niet mocht. Bezoek aan een verzorgingstehuis, aan oma, aan eenzame mensen; het is zo ontzettend essentieel. Dat veel mensen om euthanasie vragen komt denk ik vaak voort uit eenzaamheid, het gevoel anderen tot last te zijn, het gevoel er niet meer tegen te kunnen, dat het allemaal zinloos is. Bij abortus zie je dat ook. Dan denk ik: is het nou écht zo verkeerd als er nog iemand anders met je meekijkt? Dat iemand aan je vraagt: “Op welke gronden heb je je beslissing genomen? Is het uit angst of zorgen voor de toekomst? Ben je misschien bang dat je het allemaal niet alleen kunt dragen?”

Toch stemde begin 2022 een ruime Kamermeerderheid vóór afschaffing van de verplichte vijf dagen bedenktijd bij abortus.

‘Dat kan wel zo zijn, maar ik vind dat je bij álle levensbeslissingen de tijd en de mogelijkheid moet krijgen om er met iemand over te spreken. Bovendien moet je geestelijke begeleiding niet verwarren met geestelijke leiding. Een geestelijk begeleider zal nooit zeggen wat jij moet doen, maar wel de motieven met je doornemen. Waar zit voor jou de schaduw? En waar het licht? Wat zijn de mogelijkheden? Dat soort begeleiding kan wegen openen die je wellicht zelf niet ziet. Bij sterven en dood is zo’n proces uiterst belangrijk.’

Haar woorden zijn nauwelijks verklonken of de Zaanse klok slaat drie uur. Tijd om af te ronden. Ze staat op, inderdaad wat stijf van de zit.

‘Kom,’ zegt ze, ‘ik ga u de kapel laten zien, want je kunt hier niet op bezoek komen zonder die prachtige gebrandschilderde ramen te hebben bekeken.’

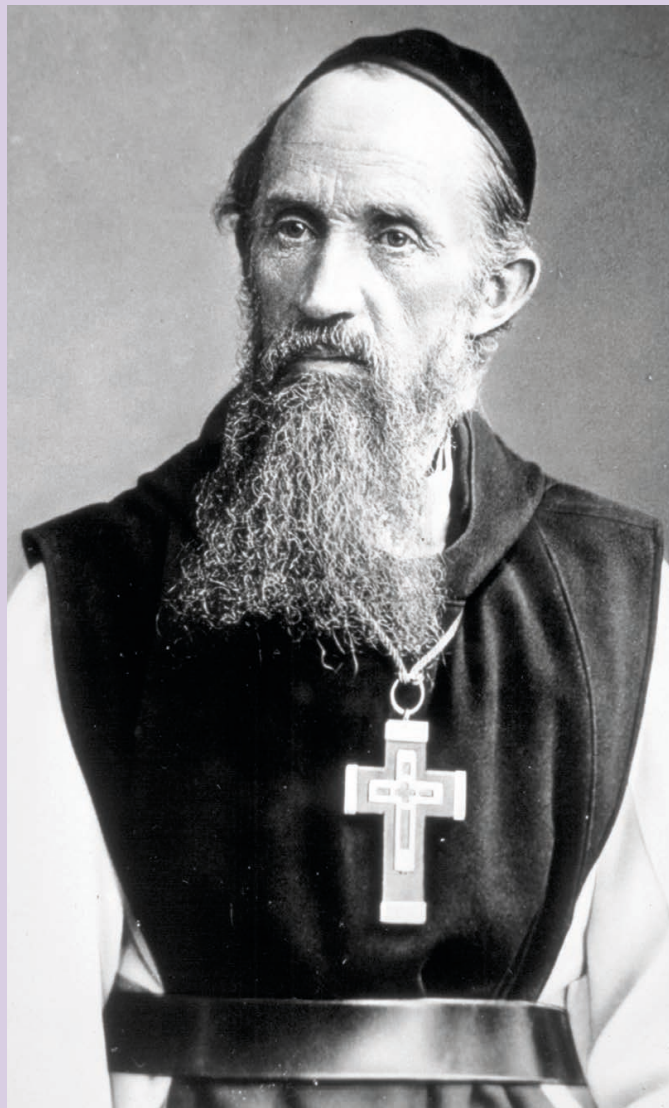
Ze ziet mijn blik afgeleiden naar het schaaltje met koekjes, waarvan ik er nog maar één heb genomen. ‘Geen zorgen,’ lacht ze. ‘We komen hier zo nog wel even terug, hoor. Dan neemt u ze maar lekker mee voor onderweg.’

Missiezusters van het Kostbaar Bloed

Latijnse naam: *Congregatio Pretiosi Sanguinis (CPS)*

Trappistenabt Franz Pfanner (1825-1909) heeft al kloosters gesticht in Oostenrijk en Bosnië, wanneer hij in 1879 in contact komt met bisschop James David Ricards, die op zoek is naar trappistenbroeders om de inheemse bevolking van Zuid-Afrika te evangeliseren. Pfanner heeft wel oren naar zo'n avontuur. Hij verzamelt dertig monniken, neemt de boot naar Kaap de Goede Hoop en in 1882 is hun klooster van Mariannahill een feit. Ze bouwen scholen en werkplaatsen, en steeds meer Afrikanen laten zich dopen.

Maar toch, ondanks hun devies *ora et labora*, merken de trappisten dat hun beschouwende leefwijze tot beperkingen leidt. Er is dringend behoefte aan missiezusters die voor de klas staan, zieken verplegen en ander veldwerk verrichten. Via Duitse media begint Pfanner een wervingscampagne en in 1889 zijn er al 117 religieuzen werkzaam tussen de bevolking van KwaZulu-Natal.

Het gaat de zusters echter niet gemakkelijk af. Door de grote culturele verschillen en het tropische klimaat groeit de behoefte aan een vormingshuis waarin aspirant-missiezusters zich beter op hun zending kunnen voorbereiden. Zo ontstaat in 1889 in het Duitse Kirchherten de congregatie van de Missiezusters van het Kostbaar Bloed, die onder druk van de *Kulturkampf* (zie pagina 210) de wijk moet nemen naar Nederland. In 1903 vestigen de zusters zich in een nieuw klooster in Aarle-Rixtel, waarna zij zich verder over de wereld uitspreiden. Momenteel telt de congregatie wereldwijd meer dan 700 zusters.

Leefregel

De Missiezusters van het Kostbaar Bloed zijn geroepen om te getuigen van de verlossende liefde van Christus. Dit doen zij door te leven vanuit de geest van hoop, openheid en bereidwilligheid op de gebieden waarin zij werkzaam zijn: educatie, verpleging en verzorging.

Missieklooster Heilig Bloed

Kloosterdreef 7
5735 SJ Aarle-Rixtel
tel. 0492 - 461324

missiekloostergasten@yahoo.com
missieklooster.blogspot.com / brabantsekluis.nl